

PROTESTÁNS SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ:

RAVASZ LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

APRILY LAJOS

TÁRSZERKESZTŐK:

PRÓHDE KAROLY ES RÉVÉSZ IMRE

TARTALOM:

RÉVÉSZ IMRE: Szenczi Molnár Albert

JÓÓ TIBOR: Komunk jelszava

KISS GÉZA: Az „egyfele”

LUTHER MÁRTON két verse. Fordította Harsányi Zsolt

RAVASZ LÁSZLÓ: Luther

S. SZABÓ JOZSEF: Erdély egyházi és irodalmi élete a XIX.

század elején

VICTOR JÁNOS: A református énekesgyűjtemény

NAGY MIKLÓS: Gróf Tisza István képviselői beszédei

GUEYAS PÁL, ANTALFV GYÜLLA: Verseik

KRITIKAI SZEMLE

XIII. évf., 1. sz.

1934. január.

Ára 2 pengő.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság kiadása,

Budapest

Az „egyke”

Fülep Lajos öngóvárnokonyi református lelkész és egyet. magánitanár a „Nyugat”-on keresztült halhatmas hullámokat verő, de egyelőre csak iródatani képen át hullámozó mozgalmat indított a végkipusztulás szélén álló demantáli fajmagyarság megmentésére. Egy anyának a sírását halottam nemrég éjfél órában végigjajongani az utcánkon — fél órával azelőtt szünta le dühaj kez a fiát: „Meghalok a famért!” Két perc múlva kinn volt az egész falu az utcán. Ilyen volt Fülep Lajos jajgatása is s mögötte, mint a görög tragédiák sírját kórusa: Illjés Gyula, Balhis Mihály, Schöppflin Aladár és Hansányi Győre tiszteltemélő s a lelkük legfőbb hirtjait megítő hozzászólásaikkal. Végigsírták a magyar élet utcsóját. Falusi magányomból nem tudom nyomon kísénni, kik és hogyan és milyen érzésekkel rohantak ki az utcára. Fölöbredtek-e egyáltalán? S ha fölöbredtek, nem fordultak-e azonnal másik oldalakra s folytaták azt a télen álmოდözést, aminek egyenes következménye ez a rélk-fenekent pusztító, ma kétségkívül legnagyobb és legsűrűsebben megoldandó magyar probléma? A ma problémája. Ha holnap oldód meg, a magyar faj elhelyezkedési földjének fele letörtődött Európa térképérti megpecsételve egyúttal a még megmaradó másik fél sorsát is. Idegen fajok felszívó-telepe lesz, mint a lehullott, rohadó falevell. De magyar tavasz nem lesz belőle többé.

Aki ezeket az igénytelen sorokat írja, a Protestáns Szemle 1929. évi áprilisi számában próbálta már rendszerbe szedni gondolatait a kérdéssel kapcsolatban s most lálja csak, milyen szörnyű mehez emnek a kérdésnek a megoldása. De a tárgyaltása is. Mennyi érdekebe tüközök. S mennyi bűnbe, aminek emberek nem akarnak, vagy nem mernek hangot adni. S jaj annak, aki hangot mer adni. Én ezeket a sorokat felszóltásra írom. Úgy érzem magamat, mintha ott állanék a szemzet egyetlenes féltőszéke előtt. S a minden féltőszék fölött álló Héltőszék előtt. Nem fogok tekinteni se jobbra, se balra, csak magát a tárgyalagos igazságot nézem. Soha nem politizáltam. Szavazati jogommal soha még nem éltem. Egyetlen politikát ismerek, minden nemzeti jóvendő örök fundamentumát: az evangéliumot. Nem vagyok proletár s nem tartozom senmiféle rendhez. Anyai őseim az Árpádházi királyok comes-ei közé tartoztak. Van érzésem a mult nagysága iránt s nem hiányok szemet a jelen törpéségei előtt. S hogy az elmélet embere hirtjait is lehetőleg elkerüljem, olyan közveletenl próbálók a tárgyhoz szólni, mintha két harrát beszélgetne egymással s méha-néha mesévé szelcsednek ki egyik-nek a hangja.

Tehát, ismeretlen testvérem, aki arra az éjszakai hangra kirohantál, —, illj melkém a kandallóhoz, fél van szálva melege”...

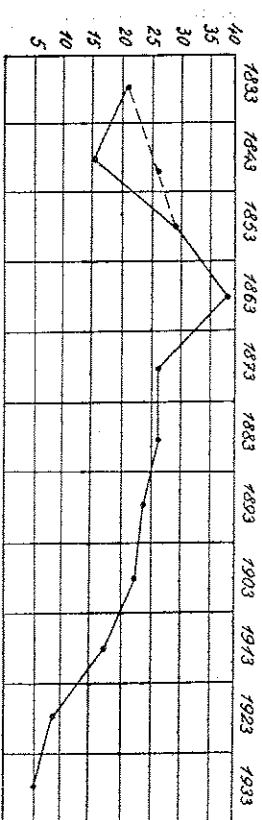
Előveszem neked egyházam öreg anyalkönyveit s kitrom belőle az

Kiss Géza: Az „Egyke”

utolsó 100 évre visszamenőleg 10 évenként, az utolsó 10 évről 2 évenként a születési-adatokat, két kis falu adatait.

Év	Hány gyermek született?	Év	Hány gyermek született?
1833	21	1913	17
1843	15*	1923	9
1853	29	1925	7
1863	38	1927	5
1873	27	1929	10
1883	27	1931	3
1893	24	1893	3
1903	23		

Most rajzoljunk föl — mert datol valaminél — ugyanezennek a költőjét itt már végig 10 évenként:



Mi ez a dalom? 1863-ig himnusz csatlóféja. Szólamyal a hang és jövőt keres. Utána megbukik a hang. Néhány évtizedig elégia. Összevonja a madár a szárnyait. Azután jeremiád. Láttad-e már, amikor a madár hangtalanul ül a fészken? Vagy ha szelkad is ki hang a torlkéből, mincs dallama többé. Kihánytálk gonosz kezek fiókáit a fészkelből. Még egy pillenés s ott a halkál. S a halál nem élkel többé.

Megkérdézed, tudom, ott a kandalló mellett: mit akartok én ezzel a tudománytalan módszerrel? Hogy akartok én tengermegy-kérdést parányi vízcsöpp tükreben, két kis falu statisztikájában megvilágítani? A módszer valókam tudománytalan. De tudod-e, hogy ennek a kérdésnek tudományos feldolgozása legalább féle évi munka? S nem egy ember munkája. Fogok erről kitilon szólni majd. Most fogadd el ezt a vízcsöppet úgy, mint tpuszt, száz és száz őstiszta magyar falu tpuszt azzal a kitilonbséggel, hogy az elégia itt aránylag később csuklott bele a jeremiád hangjába s ha az ezer-karú statisztikai gyűjtés elvégzi majd a maga munkáját s eredménye nem egyezik az én tükrommel, dobd el a következtetésemét.

* A visszacsés csak látszólagos, mert az előző évben 33, a következőben 31 volt a születések száma, a 3 éves átlag tehát emelkedés: évi 26.

Mit mond ez a tilkór?

Van egy csiéspont, ahol megpillent a népszaporodás fölfele tuelő vonala s azóta szüntelenül bukkol. Valami nagy, az egész népéletre kihat eseménynek kellett akkor történni. Mi volt ez a nagy esemény? Ugy mondja ezt az én napem nyelve: „a kitünözés”. A függetlené váló jobbágyságotok ellenünözése az ugyancsak öneldírvá lett uradalmi területétől. S ez a „kitünözés” úgy történt, hogy alábból a magyar faj kalasztrófiális kért valloit. Kapott „a XIX. század uralkodó eszmái”-ból egy darab mézesmadzagot egy fimmorral a 900 esztendő szent magyarr mult felé s kapott hozzá egy koldusbotot. Mert mi volt 900 éven át a magyar faj élete? Bizonyos szolgálatért korlátlan élhetőség. Hát persze — szolgához és nem ömludatos emberhez méltó a szolgálat más embernek. Én ugyan tudom olyan formáját a szolgálatnak, ami megdicsőít, tehát maga a térel bizonyos mellékrönggék nélkül már csak részizgaság. De hát álljon a bálvány, a nagy tétel: megálázó a szolgálat. De megálázó lehet-e a magyar nép szolgálatá addig, amíg idegen kezek szét nem tépték a gyönyörű, sok évszázados magyar mult legszebb berendezéseit, a koronáját a jogalkotó magyar gondolatnak: minden birtok ősfomrása és első tulajdonosa a szentkoronai! Nem embernek szolgálat, hanem a magyar mult és jövőndő egyetlenes szimbolmánunk: a szentkoronának. Aki vezet és parancsol fölfele, az is szolga csak és megbízott. Kötelességei és szolgálati vannak, amiket el kell végeznie. S ha használhatatlan eszközöké válik a nemzeti élet volna az őt magyar jognak modern alakba öltöztesítésével úgy elvágzani s a változó élet változó körülményeibehez úgy szabni a nagy föl-szabhatást, hogy a szolgálat nemesebb alakot öltöszön s megmaradjon a faj élettelhetősége? Mert a „szolgaság” 900 esztendeje alatt megvult. A „szabadság” 70 évéből minden esztendő egy-egy karpavágás a strján.

De hát olyan sötét volt-e az a 900 esztendő szent magyar mult — o, quanta speciest! — amilyennek a nagy eszme szikrázó fényében látnak addig, amíg valahogy eszmélkedni nem kezdtünk: mi az oka hát, hogy addig fölfele tuelő a vonal s azóta menthetetlenül rohanunk egy sötét nemzeti kalasztrófia felé?

Isméltém: korlátlan volt az élettelhetőség. Szó se volt róla, hogy ott minden és mindenki egyért van. Az az egy dűskál mindemben s a többi akár éltelhalhat. Ellenkezőleg: ma kivert kutyaként ködörög szegény nyomorult magyar paraszt a maga 1—2 hold birtokán az élet minden lehetősége nélkül, de akkor — bizonyos formában és bizonyos szolgálatok mellett, bizonyos arányban, bizonyos területen épp-úgy az övé volt minden, amint uraé. Csak néhány képet emek a vidéknek multjából.

Természetesen több volt akkor még az erdő, a fű és a víz, kevesebb a szántóföl. Ennek a vidéknek jobbagya szabadon makkolatott ura erdeiben bizonyos szolgáltságok ellenében. Voltak olyan

paraszok, akik nem fertek meg a maguk területén. Túl a Dráván béreltek makkolatott területeket. De hárs, sztrja bősséggel volt valamennyinek. — Szilaj magyar lovak csak a legszigorúbb kéiben ismerték az „ól”-at. El november végéig kánn a füves, szabad „gyórá”-kon legeltek lovakat éjszakaról-éjszakára. Nem tudták, mi a takarmány-inség. — Szabad volt a halászat. Szemtanúktól tudom, hogy hordószám rakták el a füstölt halat s ha szükön volt a kenyér, ekké kenyér de-lyet. — De birtáram se láttak szükéget. A maguk kicsi kemésén túl fehránig eljártak nyomolni az uraságnak. Minden tízedik merő volt az övék. — Fájuk tömélelen volt. Bizonyos mennyiségű fát köteles volt fölvegni az uraságnak s ennek ellenében földözhet minden szük-ségletet ugyanabból az erdőből a hetenként kijelölt két „fázó”-napon. — Háza semmibe nem került. Minden 60—80 évben megépítette maga a kis „falpas-vörös” házacskáját. Zsupját maga faragta ki. Oldalát ágól maga „rekesztötte mög”. Maga verte be sámat, mint a fecske. — Elmaradt volt? A reformáció első tízedétől maga tarolta főm-iskolát. Maga döntött magasabb lelki közösségének, egyháznak ügye-ről. Hány jobbágyni vált maggyá a nemzeti multelődés vagy arcké-essanokában.

Mi volt hát ez az élet? Rabszolgaság? Nem. A magyar faj közös-ségi életnek egy bizonyos berendezési formája, ami mellett 900 éven át jövet tudott biztosítani minden fiának. Lárod azt a csicsra főró-lyet? Minden közösségnek megvan a maga berendezési formája. S úgy látszik: az emberi nem fejlődési lehetőségeinek a bevált formája a közösség, az összemunkálás s nem az atomokara széthullás. Nem egye-zett meg a modern világ széthullab eszmével a közösség, az össze-munkálás régi formája? Kerestek volna meg a közösségnek, az össze-munkálásnak tisztulab, eszméidnek megfelelőbb formáját, de 900 esz-tendő bevált formát merő újjal s az addági merő ellentétével esztelni föl egyetlen fűszporkázó eszme kedvét — olyan lépés volt, amire természetesen csak jereniód követhetett.

Ez volt a meginduló kalasztrófia kindulópontja.

Talán ezt már magyarázni se kell, hogy miét. Szabad vagy. Ujjongj. A valóságban pedig megöltetek. Bezártatok a szabadlás minden reménye nélkül egy bizonyos kászabott területre. Ma még talán megadja nyomorult kenyeredet. De gyemkekéidnek már nem jut. S vasáronocsal veszel körül, hogy nemesebb „én”-ed tisztá borálól egy csöpp ki ne esordulhasson túl azon a falat területen, ahol halálkolsz. Nincs terjeszkedési lehetőség. A madár túrópülhet nyomorult haláronon. Te egy lépést se tehetsz. Hát nyújta-jóvót egy fejföldni akaró család előtt 8—10 holdnyi terület? S ha még ennnyi is jutna minden családnak. Jön a szabad verseny. Van, aki lemarad. Van, akikt csapások súfjanak. Ni — ott egy többgyemekes ópa. Meghal. A fiának már csak 2—2 hold jutott. Atomzártólik a

bírtok. Az én gyülekezeteimnek több, mint egyhármada már 5 holdon alult. Te, én nemzetem egyetemes felőszéke, te mondd meg: mitvel van ma a fennnyart fűszálak között kapirgáló pipiskénel többje annak a családnak, amelyüknek 2 holdja van? Hát amelyüknek annyi se jutott már? Ezelőtt 70 évvel élt. Elvégezte a maga szolgálatait s élt. Rabszolgáinak csitfoladt, de joga volt az élthez. Az a szép likart se lyenkendő, a magyar föld, őerte volt. Elválthatatlanok voltak. Ma szabad föld? Kicsiszott a lábba alól. Meghalhat. 900 évig minden virág, minden bokor, minden gyümölcs kiadta a jussát. 900 évig övé volt az erdő, a mező, a rét. Joga volt hozzá, mert verejétkel öntözte. Ma pusztánszal veri ki a graniosát-erdőt, ha egy kalap gyíragombát megszedni áhe elverésére egy korhadó szállagósról. S találkozunk néha olyan jelenetekkel, amik az életünk legmegrendültebb óráit közé tartoznak. November utolsó napjamban beállt hozzám egy 22 éves fákó arcai fiatalember. Karján 2 hetes csecsemője. Mögötte felesége, akinek még gyermekágyát kellene fektetnie s 2 éves kislánya. Előző nap estéjén ott látták az egész családot halálosan kimerülten egy közel erdőszélen. A 2 hetes, rongyokba burkolt csecsemő a földön. Kikérdem: kikisoda és honnan jön? Kánász volt egy kisebb uradalomban Kaposvár mellett. A disznókat hazaléba fogták. Ott minden további nélkül sziltes előtt álló feleségével ketthe gazdája István Szabó-edez alá. Pénzünk nincs. Gyatog indultunk neki a Kaposvártól Sil-lóság terjedő útunk, ahol valakijünkél födelet reméltek. Közben B-szénben elfogták az asszonyt a szülési fájdalmak. Mire hába-hoz jut, már ájjesik a meléz órán. Néhány napig a község lájja el őket. De nem akarunk senkinek terhére jenni. Utja csak tovább... Mit meséljem? Szegény István — 900 évig ez nem történelmet megvelled. S nekem úgy kétszik, hogy 30 magyar menzedék kéni számon István elakja mögött az utána következő 2 menzedék: miként tették ezt?

A szívem mélyéig megrendülve, senkit nem vádolva, de úgy magamra, mint annak a menzedék minden felelős tényezőjét odaállítva 32 magyar menzedék felőszéke s túl ezen az felőszéken Isten örök felőszéke elé, kérdem: ki nem látja, hogy itt egy szent nemzében olyan szörnyű igazságtalanság történt a magyar faj millióival, hogy ennek a szörnyű kérdésnek minden szála és szennye ebből az igazságtalanságból ered? Az elégia jeremiába csatlak. Jön az utolsó felvonás.

*

A dallam utolsó, hördültő néhány hangjának azonban melkék-zöngéje is van. Szegény magyar paraszton elterpeszkedett a halál bölcselése. Nincs az a habalom, amelyik nyomorult koporsósészaka-bölcselést ki tudná többé rángatni kezéből. Hiszen az élet látszólag, pillanatszerűleg igazolta gyermekpusztító bölcselét. Ni — milyen szép jár-

lokok találkoznak itt-ott a második menzedék egyikéi házasságából. Igaz, hogy a faluvégi 3 kolompár-cigánycsaládnak van ma már annyi gyermeke, mint az egész falunak egyült. Itt is, ott is úresen maradtak a házak. A somogyegyei Kisbajon érdemes lelkipásztorra panaszkolta megrendülve, hogy ott már 80 úres ház van, vagy olyan, amiben már csak két öreg kong. Orciban már házakat hortálnak. Nem tud velük mit csinálni az örökös. S megjöhettek a modern itók bűnöl. A halál diplomás és men-diplomás vámszedő. Ennek a kérdésnek egyik legalaposabb szakértője azt mondta, egyszerű előttem, hogy a diplomás vámszedő még a jobbik eset. Higiénikussan törtétek. Én tapasztalatlából állítom, hogy a rosszabb eset. Amióta megjelentek a falu népe előtt s minden elképzelhető veszély esetén tud veszélytelenül hova fordulni az asszony, az annúgyis felkér-hammadára lecsök-kent arányszám úgy lecsök-kent, hogy falvak vannak, ahol egész éven át egy gyermek sem születik. S ami a legszörnyűbb: mindig több és több az ifjú házias, ahol hiába várod a gyermeket. Modern óvszerek, sokszorosán összeroncsolt anyaméh, sápadt, hervatag női arcok, hervadás illata, zörgő avar, halkan. Nézd meg a telekölázott dallam utolsó hangjegyeit. Mihelyt az utolsó 10 évben s a következő 10 évben születők, az a néhány kis imreg, válnak szülőkkel, egykés szülőkkel, ez a gyönyörű, nagyértékű faj már a temető. Igaza van Fülöp Lajosnak: a legkomolyabban számolni kell egész nagy magyar vidékek ki-balálásával. Nézd csak meg a dallamot. Az első egykés menzedék még csak 30%-os esést jelent. A második már 60%-ot. A harmadik menzedék? Figyeltembe se jöhet a századikot jelent már csak az élet színpadán. A többi már a temetőben. Vagy itt kong még egy-két évtizedig s kimeredő szemmel várja — a kikerült, hirtelen véget. S az utolsó magyar dalli tücsökszótól hangos kermelője fölött:

Nincs többé Kaledónián

Nép, kit te felgyúts énekeddel...

*

Van orvosság?

Nem hiszem. Ahol a dallam elérkezett a végső hördültő hangokhoz, ott legfeljebb az utolsó roncsok összeroncsodoltságától lehet szó, de nem a magyar faj megmentéséről.

Próbállok mégis néhány gondolatot leírni azokért a területekért, amik még menthetők.

Mintán nem hiszek többé hivatalos intézkedésekben, de ha várhatnók is, akkor is feltétlenül szükségemnek tartom, mint jegejső lépést, országos baráti szövetség megalakulását a kérdés megbeszélésére, felszemen tartásán, egységes keret kidolgozására, minden a kérdésről összefüggő komolyabb ügy képviselésére a hatóságokkal szemben. Ide futnának be azok a bizalmas jelentések is, amik egy-egy vidék életéről,

pusztító okairól, emberhőhéraról kitüdenének felvilágosításokat, amikkel egyes ember nem lephet a világ elé, de egy nagy festület erkölcsi súlya a kulisszák mögött kékfényesülhet olyan intézkedéseket, amik segítenek.

Felhívenül szilkségesnek tartom a legrövidebb időn belül *egyke-terkép* kidolgozását. De hogyan történjék az adatok összegyűjtése? Semmi esetre sem a hivatalos világi hatóságok útján. Nagyon könnyen odajutunk, ahova Braun Róbert a Nyugatban, aki megnézi a hivatalos statisztikai adatokat s megállapítja: valkárma az egész. Mit fészegenni olyan kérdést, ami nincs?... Hát persze, hogy így nincs kérdés. Külkel a magyar, de szaporodik a cigány, „a népek koldus sópredaké”, kitöhti úgy-ahogy a házagokat. Ne felejtsük el, hogy mi nem „a népek koldus sópredaké”-ról akarunk tisztá képet kapni, hanem az elegyítetlen, tisztá magyar fajról, mutatn pedíg a reformálusság elegyítetlen, 100%-ig tisztá magyanság, elsősorban a református magyarságról. Rezenhofer jezsuita atya diadalmasan újjongott nemrég egy könyvében: az egyke elsősoiban sorakoztatott föl az ellenkezőre. Milyen szomorú, hogy ilyen nagy és pusztító sebtét egy haladó nemzeti életének felekezeti diadaljongsára tudja az egyik fél felhasználni s milyen türes szelmonomharc a másik fél családja: nem beteg az én testvérem. Én azt mondom: halálos beteg az én testvérem. Emberek, segítsetek az én haladó testvéremet megemlenni. Nagybán hozzájárulna a kölkép komoly megállapításához, ha Dunamellék és Dunántúl református püspökei elrendelnék valamennyi falusi gyülekezetünkben 100 évre visszamenőleg kb. ugyanannak a statisztikának összerakítását, amit én mutattam be cikcsem elején. Nincs szilkség halálhozási statisztikára. Ha ezen a kéren ma jobbak a viszonyok és hosszabb az emberélet, az idősebb ember-nemzedékek rövidesen még is csak koporsóba kerülnek s csak azok maradvánk it, alkikról a születési statisztika egyáltalán szól. Ha csak 3 születésről szól, csak 3 élő 50 éves lehet általában a faluban maximálisan 50 év múlva.

A földnek és a népnek viszonyát 900 esztendőös magyar mult legértékesebb tapasztalataim oklaira Isten előtt való felelősséggel teljesen új alapokra kell fektetni. Nem azt mondom én, hogy a régi fűves „gyófták” végteló legényei jöjjenek vissza, teremjenek ide haltemó vad-vezék, rengeleg erdők, malokoltató kanászai útra. A multat nem lehet újratemlenni. Az életben nincs ugrás, csak szerves fejlődés. De igenis vissza lehet hozni egy bizonyos elvet, mint teremó és újrandező gondolatot s vissza lehet hozni a lelket. Én a legliszkebb meggyőződéssemel állom, hogy a „kiltönözés” — tudom, hogy akaratlannul, sőt halán egy szent és nagy eszme mevében — de végeredményileg súlyos kelsenmizése volt a magyar népnek s künondhatatlan szemvedések és jóvóttenség kiforrása. A magyar föld a magyar fajé. Semkinék

snos joga farkó arcú Istvánokat és sziló asszonyokat kitenni Isten szabadege alá. Az Istvánoknak éppen olyan joguk van magyar földön becsülettel elvégzett munká után az élkelhez, mint bárkinék ezen a földön. A magyar föld a magyar szentkoronéz s a magyar szentkoronán keresztül a magyar fajé. Ennek a gondolatnak semki nem állhat útjában. Ma minden kérdést a legerzekénytebb, Isten előtt álló lelksimereittel mérünk le, mert a halál ástí ránk s nem tehetünk más-ként. Allon felre, aki ezt a kérdést nem meri arra a lelksimereetre rálenni. Ott, ahol milliói a népemnek nem tudnak megszűlni, mert nem volt mire, csak azoknak a kezén hangynék nagyobb birtokot, akik vagy a maguk személyében, vagy óseik nagy telében méltónak mutatták magukat a nemzeti háájára. Tudom, hogy azoknak a családoknak kézen jó helyen lenne továbbra is a magyar nép sorsa. De mi-csoda jagon öl meg fajomat az olyan nagybirtok, amelynek gazdája önkéi birtokából soha nem vett részt semmiben, ami ezt a nemzetet előbbrevitte volna, kiltföldi kényvalarlangokban tölti élete jelentékeny részét, gyamoltsárajával vereti ki a szegény gombázó magyar szronyi erdeiből s azért kapja család birtokát, mint valamelyik magy-epja értékes szolgálatot tett — ennek a nemzetnek életendekéi ellen, sikeresen túrva ki azt a magyart, aki ugyanezent a faját életét adta. Hát nem lehet magyar földön magyar embernek vége ez elmondandó? Áddig is, amíg ez a kérdés a 900 esztendőös magyar jog telének megfelében rendeződést nyer, fellelvenül szilkségesnek tartom, hogy a szilkséget kató magyar paraszat kispártelhez jutlasson törvényhozásilag megállapított minimális bér mellett, hogy esetleges kapzsi és indokatlan törekvéseiknek jálkálaldája ne lehessen. Sajnos, ebbe a megoldásba nem tud minden szegény beletartozni, tehát a közösségek minden szegényt magábaloglaló 900 éves magyar formája még mindig jobb megoldás volt.

A kiltírt házakba és telkekre azonnal meg kell indítani a telépítést. Pl. élt H faluban 2 testvér. Megfázarsodtak. Mindegyüknek csak egy gyermeke volt. Józsefé meghalt még kicsi korában. Ferenc fia a háborúban. Meghal a 2 testvér is. A 2 özvegy rít csatló vív a mevetó oldaléi örökössel, Jánosnal. De Jánosnak is csak egy gyermeke volt. Azt az egyet is férjhezadja egy vároosi mérszároshoz. József és Ferenc meghalt. Maradt egy türes ház és türes birtok. János nevet. Ülélte hull az türes ház, türes birtok. De János is meghal egyszer. S a vároosi mérsáros már előre nevet. Lesz 2 háza, 2 birtoka olyan faluban, ahol sohse fóg lakni. Ma így van. De ha holnap minden így kiltírtó ház és birtok visszazsál a magyar szentkoronára s a magyar szentkorona sok-sok éhezó gyermekének borzalmas vergődését át-érezte megindítja ezekbe az türes házakba és türes telkekre a telepítést, künondhatatlan áldásos hatása lesz. 1. Megalkaldlyozta, hogy ezek a birtokok ne „a népek koldus-sópredaké”-nek jussanak. 2. Leletölt egy sereg kömmel. Olyan magyar emberkéit, akiknek épen úgy jo-

guk van az élethez, minit nekem, vagy nekod. 3. Egy csapással véget vetelt a további egykének, ment legalább 2 gyermekre törekszik mindeki, hogy esetleges 2 egyke házassága után iras ház ne maradhasson. Igaztalan vagyok? Nem egyeztetéhet össze az egyéni szabadságjogokkal? Jog — jog. Egy nemzetnek a sárja előtt nem jogról van szó, hanem életről. Mondok egy egyszerű példázatot. Gyermekem édesanyjával külön szobában aluszunk. Kimegy reggel édesanyjuk. Közben fölkel a kisfiam, kislányom. Kezükbe kerül a gyufás-skatulya. Próbálgatják. Nagyokat nevetnek. Hallgatom az ajtón keresztül. Tovább aludtiam? Hagyjam kezükben a skatulyát az emberi szabadsággal szemben nevében? Lobogjon öt perc múlva az ágynemű, égjenek a kisgyermekeim, égjen a ház, égjen a falu? Kimegyek és kivesszem kezükhől a gyufás-skatulyát.

Mi volna, ha — tisztelettel meghajolva magyervei és fajfajukért égő lelki, tiszteletreméltó orvosok százai előtt — ha egyke-tér-téppel a kezembe én, a hatóság, a veszélyeztetett pontokra olyan orvosi kart neveznék ki, akiket fogadds köt az országos baráti-szövetséggel szemben, égő fajszerelet népiükkel szemben s megadom nekik az anyagi alapot arra, hogy soha kislétebe ne eshessenek. Orvosi lépcső volna előre. Hogy mit tud egy népe jövőjén őszinte lelkesedéssel csüngős orvos tenni — ha terem volna — gyönyörű példáit tudnám említeni.

S szűkeség van mindenek fölött egy lelke fenekéig megújuló intelligenciára. Az élet hatások láncolata. A magyar faj az, aki telbe nem lát. Ha bűnök kötöznek, egyszerűen azzal, ami vagy, már fölkezd fajodat és a sár felé. Ha látásaid vannak, visznek a látomásaid másokat is. Ha bele tudsz olvasni egy nagy gondolat fényességébe, már csillagokat szórtál az égbe. S minden gondolat, minden elhatározás, minden igazság csak addig egész és örök, amíg minden, ami emberi, eltűnik mögötte.

Mit adsz a magyar égőbűnöknek?

Kiss Géza

Luther Márton két költeménye

Miatyánk

Fordította: Harsányi Zsolt

Atyánk a mennyeben nekünk,
Ki azt meghagytad érzenünk,
Hogy mind, mind testvérek vagyunk
S hozzád imd kell mondanunk:
Add, hogy imánk ne szó legyen,
De szíved érte érelem.

Szentellessék meg szent neved,
És add segítségül kezed,
Hogy szentül élhessünk, amint
Parancsoltad: neved szerint.
A csalfa szótól óvd meg azt,
Ki hisz. Teríts meg, adj vigaszt.

Országod jöjjön el, Atyánk,
S boruljon mindörökre ránk.
A Szentlélek legyen velünk
És adja kincsét nekünk.
Éljen hited, s törd össze itt
A Sátán álnok körmeit.

Szent akaratod meglegyen
Ugy idelem, mint odafenn.
A rossz órdn türelmet adj,
Ki engedelmünk atyja vagy.
Mindazt, mi hisz, mindazt, mi test,
Atyánk, te óvjad és vezedsz.

A mindennapi kenyeret
Jóságod nekünk adja meg.
Ragályt, drágaságot, hadat
Ne hagyji kis életünk alatt.
Düskálva sem, szenvedve sem
Hadd éljünk szépen, csendesen.

Bocsásd meg, hogyha vétkezünk,
Mert vétünk nagy-raggy kín nekünk,
S ha ellenünk vét valaki,